

บทที่ ๑

บทนำ

ภูมิหลัง

วรรณกรรมถือเป็นงานสร้างสรรค์อย่างหนึ่ง ซึ่งผู้สร้างบันทึกและถ่ายทอดเรื่องราวอันเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์ให้คงอยู่ นับเป็นผลผลิตทางปัญญาของปราชญ์ในท้องถิ่นที่ได้สร้างวรรณกรรมขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการของตนและผู้อื่น เป็นงานที่เปี่ยมด้วยคุณค่าทั้งด้านสารคดีและบันเทิงคดี โดยมีการบอกเล่าต่อกันมา และมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น นิทาน ตำนาน คำราชา ญา สุภาษิต ปริศนาคำทาย เพลงกล่อมเด็ก ฯลฯ

วรรณกรรมเหล่านี้นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้วยังพบว่า แต่ละประเภทจะมีการเสนอเนื้อหาสาระในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ด้านศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี การเมือง การปกครอง โดยเฉพาะในด้านคำสอนนั้น เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่า ปราชญ์ชาวอีสานมักนำมาแทรกไว้ในวรรณกรรมแทบทุกเรื่อง เช่น คัดค้านคำ ลีปสุญ ธรรมคาสอนโลก ท้าวคำสอน ฯลฯ และ คำสอนบางอย่างที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมนั้น ยังสามารถนำมาใช้ได้ ในปัจจุบัน ดังตัวอย่างความตอนหนึ่งในวรรณกรรมเรื่องสร้อยสายคำ ทิวา

อันนี้ มีตัวแล้ว เห็นชายผู้ใหม่ ก็คืนัน

ครันไป คืออยากได้ มาซ้อนก็บ่ควร

(๒ / ๑๗ / ๒ / ๑)

ข้อความตอนนี้ เป็นคำสอนสำหรับผู้เป็นภรรยาว่าให้มีความซื่อสัตย์ต่อผู้เป็นสามี จากคำสอนข้างต้นนี้ก็ยังสามารถนำมายึดปฏิบัติได้ในปัจจุบัน แต่ก็มีคำสอนบางเรื่องที่ถูกละเลยหรือถูกมองข้ามไป ดังคำสอนเรื่องการแต่งงานในเรื่องสร้อยสายคำ ตอนหนึ่ง ทิวา

ครันว่า อายุบ่ถึงชาวอย่าเอาเมียมาซ้อน เสียสองเป็นคู่

หญิงและชายก็คังว่า เขาต้านสั่งสอน

(๔ / ๑๖ / ๒ / ๔)

ข้อความตอนนี้นำเสนอให้ชายหญิงที่มีอายุไม่ถึง ๒๐ ปี แต่งงานกันเพราะ ถือว่ายังไม่บรรลุนิติภาวะ และคนอีสานนั้นก็มีความเชื่อว่า ผู้ชายที่ยังไม่ได้บวชนั้นยังไม่ได้รับการอบรมทางจิตใจให้หนักแน่นพอจะออกไปรับผิดชอบครอบครัว จึงยังไม่สมควรที่จะแต่งงาน จากคำสอนนี้จะเห็นได้ว่า ในยุคปัจจุบันนั้นบุคคลที่มีอายุไม่ถึง ๒๐ ปี ก็แต่งงานได้ โดยไม่คำนึงว่าจะต้องบวชก่อน

กล่าวได้ว่า แม้คำสอนทุกเรื่องจะเปี่ยมด้วยคุณค่า สามารถอธิบายให้เห็นผลของการปฏิบัติตามคำสอนนั้น แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป เหตุปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมอาจเปลี่ยนไป ทำให้วิถีคิดของคนเปลี่ยนไปได้

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า มีผู้สนใจศึกษาวรรณกรรมอีสานในแง่มุมต่าง ๆ หลายแง่มุม โดยเฉพาะด้านวรรณศิลป์ ด้านสังคม แต่ในด้านคำสอนนั้นปรากฏว่ามีจำนวนไม่มากนักเหมือนด้านอื่น ๆ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาคำสอน ในวรรณกรรมเรื่อง สร้อยสายคำ ซึ่งถือเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความน่าสนใจ เพราะมีชื่อตรงกับกฎหมายโบราณของลาว เล่มหนึ่ง ที่มีต้นฉบับเป็นคัมภีร์ใบลานขนาดสั้นจำนวน ๓๐ ใบ มีเนื้อหาว่าด้วยการนำหลักของพระภิกษุปาติโมกข์ ๒๒๘ สิกขาบทเป็นพื้นฐานในการเปรียบเทียบ และบัญญัติไว้อย่างละเอียดเกี่ยวกับจริยธรรมทางสังคมด้วย “กานคอบตัวเหือนซานเป็นส่วนหลาย” (สำลิด บัวสีสะหวัด. ๒๕๓๕) และเมื่อผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาสาระของวรรณกรรมเรื่องนี้ พบว่า มีความโดดเด่นด้านคำสอนและมีความสอดคล้องกับคลองสิบสี่ ซึ่ง เอกวิทย์ ฦ ถกลาง (๒๕๔๐ : ๑๔๖ - ๑๔๗) ได้กล่าวว่า

“คลองสิบสี่นั้นนับเป็นคำสอนที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติกันมายาวนาน นับเป็นวรรณกรรมอีสานที่มีสาระเกี่ยวกับคำสอนของปราชญ์ชาวอีสาน และถือเป็นหลักนิติธรรมหรือกฎหมายโบราณอีสานฉบับหนึ่ง บันทึกข้อกำหนดและแนวปฏิบัติในการปกครอง เพื่อรักษาความสงบ ความมั่นคงของบ้านเมือง บำรุงพระศาสนา และการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่ตั้งอยู่ในศีลในธรรม”

วรรณกรรมเรื่องสร้อยสายคำมีแพร่หลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีต้นฉบับกระจายอยู่หลายจังหวัด เช่น ร้อยเอ็ด ยโสธร นครพนม หนองคาย อานาจเจริญ และอุบลราชธานี มีทั้งสำนวนร้อยแก้วและร้อยกรอง เป็นหนังสือผูกใบลานจารด้วยอักษรธรรมอีสาน (ปริทัศน์ ปีฉะวรรณ. มปป : ๒ - ๓) จากการสำรวจวรรณกรรมเรื่องนี้ พบว่ามีมากที่สุด ในจังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเรื่อง สร้อยสายคำ สำนวนวัดบ้านป่าคำ ตำบลนาคำใหญ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีลักษณะเป็นใบลานยาว จำนวน

๔ ผูก ๑๕ ลาน ลักษณะเส้นจารเป็น อักษรธรรมอีสานแต่ละหน้ามี ๔ บรรทัด เป็นสำนวน ร้อยกรอง จารเมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ ผู้จาร คือ หลวงปู่สิงห์ เกื้อรักษาไว้ที่วัดบ้านนาคำใหญ่ ต.นาคำใหญ่ อ.เขื่องใน จ.อุบลราชธานี เหตุผลที่เลือกสำนวนวัดบ้านป่าข่า เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับสำนวนอื่นที่ปรากฏในจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว แม้ฉบับอื่นที่มีความสมบูรณ์ และมีจำนวนลานที่มากกว่า แต่รายละเอียดบางเรื่องในสำนวนวัดบ้านป่าข่า นั้นมีมากกว่าอีกทั้ง เนื้อหาของวรรณกรรมเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันมีคุณค่าของปราชญ์ชาวอีสานที่ สร้างสรรค์และถ่ายทอดความคิดผ่านวรรณกรรมเพื่อสอนลูกหลานให้มีแนวทางในการดำเนิน ชีวิตด้วยความสันติสุขเกิดสันติภาพขึ้นในสังคม

จากข้อมูลของวรรณกรรมเรื่องสร้อยสายคำดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา คำสอนในวรรณกรรมเรื่องนี้อย่างละเอียด เพื่อเป็นการอนุรักษ์เผยแพร่ผลงาน และยังเป็น การเชิดชูภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวอีสานให้คงอยู่ตลอดไป

ความมุ่งหมายการวิจัย

เพื่อศึกษาวรรณกรรมอีสานเรื่องสร้อยสายคำด้านคำสอนสำหรับผู้ปกครอง พระสงฆ์ ประชาชน และคำสอนบุคคลทั่วไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ประโยชน์การวิจัยวรรณกรรมเรื่อง สร้อยสายคำ ครั้งนี้ทำให้ทราบภูมิปัญญาด้าน คำสอนของปราชญ์ท้องถิ่นชาวอีสาน เป็นการอนุรักษ์ เผยแพร่ สืบทอด และนำไปปรับใช้ใน ชีวิตและสังคม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยวรรณกรรมอีสานเรื่อง สร้อยสายคำ ผู้วิจัยศึกษาหนังสือผูกใบลานอักษรธรรม อีสานฉบับวัดบ้านป่าข่า ตำบลนาคำใหญ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๔ ผูก ๑๕ ลาน เป็นข้อมูลหลัก เพราะเมื่อเทียบกับสำนวนอื่นที่มีผู้ปริวรรตไว้นับว่ามีความสมบูรณ์ ที่สุด และพบว่าเนื้อหาของสำนวนวัดบ้านป่าข่ามีความแตกต่างจากสำนวนอื่น คือ มี รายละเอียดของเนื้อหา ในบางเรื่องมากกว่าฉบับอื่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปรีวรรต หมายถึง การถ่ายถอดอักษรธรรมอีสานเรื่องสร้อยสายคำ เป็นอักษรไทยปัจจุบัน

คำสอน หมายถึง การแนะนำ ซึ่งแนะแนวทางเกี่ยวกับหลักการประพฤติปฏิบัติตนที่ปรากฏในเรื่อง สร้อยสายคำ เช่น หลักการปกครองบ้านเมือง หลักการปฏิบัติของพระสงฆ์ หลักปฏิบัติของบุคคลทั่วไป เป็นต้น

สร้อยสายคำ หมายถึง วรรณกรรมอีสานฉบับวัดบ้านป่าช้า ตำบลนาคำใหญ่ อำเภอเมืองใน จังหวัดอุบลราชธานี

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. ตัวอย่างข้อมูลที่ยกมาอ้างในเนื้อหาวิทยานิพนธ์ ใช้ตัวเลขบอกผู้ก บอกละเอียด บอกลำดับ และบอกบรรทัด ตามลำดับไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ เช่น (๑ / ๒ / ๑ / ๔) มีความหมายดังนี้

เลข ๑ หมายถึง ผู้กที่ ๑

เลข ๒ หมายถึง ไบลานที่ ๒

เลข ๑ หมายถึง หน้าลานที่ ๑

เลข ๔ หมายถึง บรรทัดที่ ๔

๒. การปรีวรรตเอกสารไบลาน เป็นอักษรและอักขรวิธีไทยปัจจุบัน มี ๒ ขั้นตอนคือ

๒.๑ ขั้นตอนที่ ๑ ถ่ายถอดจากอักษรธรรมอีสานเป็นอักษรไทยปัจจุบันทั้งพยัญชนะ สระ และเครื่องหมาย ตามที่ปรากฏในต้นฉบับไบลาน

๒.๒ ขั้นตอนที่ ๒ เปลี่ยนแปลงอักขรวิธีเดิมให้เป็นอักขรวิธีภาษาไทยปัจจุบัน

๓. คำที่เป็นภาษาไทยถิ่นอีสาน จะเขียนตามอักขรวิธีที่ใช้ในพจนานุกรมภาคอีสาน และภาคกลาง ฉบับปรีชา พิณทอง สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ดิสุสมหาเถระ) และสารานุกรมภาษาไทย - ไทย - อังกฤษ ของ ปรีชา พิณทอง

๔. การเรียบเรียง เรียบเรียงเป็นร้อยกรองอีสานประเภทโคลงสาร

๖. คำว่า “ทอง” ในวิจัยนี้ เป็นการเขียนตามลักษณะการออกเสียงของภาษาถิ่น ซึ่งเป็นคำเดียวกับ คำว่า “คลอง” หมายถึง ทาง แนว

๗. ตัวอย่างที่ยกมาประกอบการวิเคราะห์ อาจจะมีลักษณะของคณะโคลงสารบางบทที่ไม่ตรงตามลักษณะของโคลงสาร เนื่องจากการจารอักษรลงในใบลานนั้น ให้หนึ่งคนบอกอีกหนึ่งคนเขียน ดังนั้น อาจมีบางบทที่ขาดหายไปได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY